

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Каширцева Руслана Геннадійовича** на тему:
«Інтерпретаційний потенціал тембру та фактури в оркестрових творах композиторів першої половини ХХ століття»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»
з галузі знань 02 – «Культура і мистецтво»
Фаховий семінар проведений на кафедрі теорії музики
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського «26» листопада 2021 року, протокол № 4

Обґрунтування вибору теми дослідження

Дослідження сфери *композиторської творчості, мислення, їхніх зовнішніх та внутрішніх факторів, критеріїв композиторської майстерності* ніколи не втрачає своєї актуальності в музичній науці. Перспективним напрямом цієї галузі стає *композиторська інтерпретація*, оскільки саме вона виявляє глибинні «інструменти» творчого процесу, які втілені у жанрово-стильових, драматургічних, композиційних, тематичних та інших аспектах музичного твору.

Оскільки в сучасному українському музикознавстві композиторська інтерпретація переважно розглядається в контексті вивчення міжавторського та міжстильового спілкування у жанрах вторинної творчості (транскрипція, перекладення, редакція), міжвидового перекладу (джазінг, трансдукція), закономірно постає питання наявності інтерпретаційного процесу, передусім, в авторській композиторській творчості.

У зв'язку з цим виникає необхідність з'ясування моделей, якими користується композитор під час втілення авторського задуму, *ролі* у творчому моделюванні та його звуковій реалізації такого найважливішого засобу, як *темброво-фактурний комплекс* у взаємодії композиторської та виконавської координат. Доречно нагадати, що сучасні теорії тембру та фактури вивчені дещо нерівномірно і спеціальні музикознавчі джерела, присвячені проблематиці тембру в музиці, знаходяться в меншості. Також, у науково-дослідницькій базі спостерігається тенденція до розмежовування тембру та фактури під час побудови наукових концепцій, а праці щодо їхньої комплексної дії й досі залишаються нечисельними. Натомість, темброво-фактурний комплекс, *по-перше*, природно фокусує усі інтонаційні процеси, що відбуваються в музичному розвитку; *по-друге*, як акустико-звукова

реалізація твору він містить потужний інтерпретаційний потенціал, а відтак здійснює музично-комунікативну функцію в системі «композитор – виконавець – слухач»; *по-третє*, визначає логіку темброво-фактурної драматургії в музичній композиції, а тому набуває особливого значення в царині оркестрової творчості та мистецтва інструментування.

З цього приводу у пропонованому дослідженні розглянуто *аспекти історичного формування оркестру* як музично-комунікативної концепції, *принципів інструментування*, віддзеркаленням чого також стає нерозривно пов'язаний з ними темброво-фактурний комплекс. Його змістовно-виразові можливості разом із технікою інструментування досягли необхідного рівня для значного розвитку оркестрово-тембрової колористики саме на початку ХХ століття. Це обумовлює звернення в дисертації до найбільш показових в цьому плані інноваційних партитур М. Равеля, А. Шенберга та І. Стравінського. Обрані для розгляду твори, хоча й відносяться до одного історико-хронологічного періоду, проте, унаочнюють різні естетико-стильові принципи інструментування та, відповідно, організації темброво-фактурного комплексу.

Отже, аспектами *актуальності* обраної теми є:

- інтерпретаційний дискурс композиторської творчості, критерії композиторської майстерності в їхній проєкції на оригінальні оркестрові твори першої половини ХХ століття, які в українському музикознавстві раніше в такому контексті не розглядалися;

- історичні, теоретичні, методологічні засади дослідження сфери композиторської інтерпретації, її змістовних принципів та художньої практики у сфері інструментування;

- необхідність подальшої системної розробки теорії тембру та фактури, виявлення діалектики їхньої комплексної взаємодії, інтерпретаційного потенціалу в оркестровій музиці, зв'язку з іншими змістовно-формотворчими компонентами музичного твору;

- уточнення та розширення існуючого термінологічного апарату в галузях теорій інтерпретації, композиції, інструментування, музичної фактури, тембру, використаного під час розгляду музичних зразків;

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація виконана на кафедрі теорії музики згідно з планом науково-дослідницької роботи Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. Зміст роботи є відповідним означеній темі «Інтерпретаційний потенціал тембру та фактури в оркестрових творах композиторів першої половини ХХ століття» та перспективного плану

підготовки науково-дослідницьких та методичних праць ХНУМ імені І. П. Котляревського на 2017 – 2022 роки (протокол № 1 від 30.08.2017 р.). Тему дисертації затверджено (протокол № 4 від 30.11.2017 р.) на засіданні Вченої ради ХНУМ імені І. П. Котляревського.

Наукові завдання, розв’язання яких отримано в дисертації

Об’єктом дослідження є оркестрово-симфонічна творчість композиторів першої половини ХХ століття, **предметом** – виразові можливості тембру та фактури в аспектах композиторської інтерпретації та мистецтва інструментування.

Мета дослідження – виявити різноманітні аспекти художньо-інтерпретаційного потенціалу тембру та фактури в діалектиці їхньої взаємодії на прикладі оркестрової творчості композиторів першої половини ХХ століття.

Завдання дисертаційного дослідження, що зумовлені поставленою метою, є наступними:

– дослідити явище композиторської інтерпретації, наявну в ній діалектику музичного мислення та чуттєвості, ігровий компонент, визначити її роль у композиторській творчості;

– вивчити питання використання / інтерпретації композитором у власній творчості художніх моделей, з’ясувати роль творчого моделювання в системі музичної комунікації, функціонування в ній тембру та фактури;

– розглянути і систематизувати основні положення сучасної теорії та методологію вивчення тембру та фактури в музиці, діалектику взаємодії цих явищ, з одного боку, як окремих змістовних параметрів музичного твору, з іншого – як його важливого інтонаційно-виразового комплексу;

– відповідно до цього, охарактеризувати явище темброво-фактурного комплексу, обґрунтувати його взаємозв’язок з іншими змістовними рівнями музичного твору – жанрово-стильовим, драматургічним, композиційним, тематичним;

– розробити новий та доповнити вже існуючий в музикознавстві термінологічний апарат щодо проблематики пропонованої дисертації, дефінувати її ключові поняття: *композиторський задум, творче завдання, музична чуттєвість, інтерпретаційний потенціал тембру та фактури, фактурна глибина, темброво-фактурні драматургія, тектоніка, модус, синтаксис, розвиток, процес образно-виразової вибудови художнього змісту твору, модус інструментування* та інші;

– систематизувати історичні відомості, джерельну базу про мистецтво інструментування у царині оркестрової композиторської творчості,

становлення та розвиток оркестру, художнє значення та практику застосування темброво-фактурних засад у творах першої половини ХХ століття;

– розглянути темброво-фактурний комплекс обраних партитур М. Равеля, А. Шенберга, І. Стравінського в аспекті процесів моделювання, прийомів інструментування, що стають віддзеркаленням музичного мислення, мови, мовлення, інтерпретації,

Матеріалом дослідження є партитури оркестрових творів: «Іспанської рапсодії» М. Равеля, «П'яти п'єс для оркестру» А. Шенберга, Концерту для скрипки з оркестром *in D I*. Стравінського.

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом та їх новизна

Наукова новизна результатів дослідження, отриманих особисто здобувачем полягає у наступному:

– системно представлено та дефіновано феномени композиторської творчості, композиторської інтерпретації, роль останньої як складової оригінальної композиторської творчості, пояснено музично-творчі процеси, вибудовано модель взаємодії їхніх внутрішніх та зовнішніх чинників;

– у цьому контексті запропоновано визначення приналежних до цієї сфери явищ: *«творча індивідуальність митця»* із характеристикою її параметрів, *«композиторський задум»*, *«творче завдання»*, *«еволюція / вибудова композиторського задуму»*, *«композиторська техніка»* та інші;

– охарактеризовано та узагальнено явище музичної чуттєвості, діалектика його співдії з музичним мисленням в контексті комунікативної системи «композитор – виконавець – слухач», детермінація з ігровим компонентом, запропоновано нове визначення поняття *«слухацька інтерпретація»*;

– здійснено розробку явища моделювання та визначено його роль у процесі композиторської інтерпретації, виявлено типологію моделей відповідно до етапів музичної комунікації;

– системно апробовано методологію аналізу *темброво-фактурного комплексу* оркестрових творів першої половини ХХ століття, а саме, М. Равеля, А. Шенберга, І. Стравінського в аспекті *інтерпретаційного потенціалу* його складових, що в дослідженні отримує спеціальне визначення;

– на базі сучасних наукових розвідок і здійсненого аналізу музичних зразків розроблено та введено до вітчизняного наукового обігу функціональні дефініції понять: *«глибина фактури»*, *темброво-фактурні «драматургія»*, *«тектоніка»*, *«синтаксис»*, *«модальність»*, *«модус»* з метою

розширення термінологічного апарату, розкриття інтерпретаційних аспектів оригінальної композиторської творчості;

– спеціального розгляду набуває галузь інструментування в контексті акустичного втілення тембро-фактури, у зв'язку з цим визначено поняття: «*модус інструментування*», наведено його типологію.

Набули подальшого розвитку:

– теоретичні засади вивчення композиторської творчості, її інтерпретаційний дискурс;

– теорії інтерпретації, моделювання, композиції, інструментування, тембру, фактури в музиці, а також – музичного жанру, стилю, інтонації, які неминуче потрапляють до методологічної бази дослідження;

– комплексний розгляд діалектичної співдії тембро-фактури як єдиного звуковиразового чинника у сфері композиторської інтерпретації.

Уточнено та доповнено:

– критерії визначення композиторської майстерності в галузі оркестрової творчості;

– понятійний апарат вищеназаних галузей теоретичного музикознавства з метою вдосконалення спеціальної методології представленого дослідження.

Запропоновано новий погляд на:

– процеси моделювання авторських композицій засобами оркестрування та відповідного до нього темброво-фактурного комплексу;

– оркестрові мислення, стиль та стилістику композиторів першої половини ХХ століття в аспекті діалектики взаємодії тембру та фактури, їхнього виразового потенціалу;

детермінацію інтерпретаційних можливостей тембру та фактури у комплексній діалектичній взаємодії.

Структура дисертації, виклад матеріалу і оформлення здійснені відповідно до вимог, що пред'являються до дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Робота складається з Анотацій, Вступу, чотирьох основних розділів (10 підрозділів), Висновків, Списку використаних джерел (426 позицій; з них 87 – іноземними мовами), Нотографії, Відеографії та Додатку. Загальний обсяг роботи 265 сторінок; з них 200 – основного тексту.

У *Першому розділі* дисертації визначено, що тембр і фактура є дієвими виразовими чинниками художньої, зокрема, композиторської інтерпретації. З приводу цього розглянуто тембр (передусім, як музично-естетичну категорію) та сучасну теорію й методологію вивчення фактури в музиці; на перший план виведено аспекти діалектики взаємодії тембру та фактури як

музично-змістовних параметрів, які уособлюють втілення музичного твору у звучанні.

Розглянуто напрями розробок питань тембру і фактури як окремих художніх чинників у музиці із подальшим пошуком точок дотику між ними на базі сучасних теорій: власне, тембру та фактури; музичної акустики; музичної інтонації; художньої інтерпретації; психології музичного сприйняття; композиторської творчості; інструментування. Здійснено попередній компаративний дискурс вивчення тембру та фактури в системі інших змістовних музично-виразових засобів, акцентовано увагу на їхній співдії з музичною драматургією, формою та ритмом її розвитку тощо.

У колі розглянутої проблематики про тембр визначено, зокрема, різницю між двома науковими підходами: першим, що вивчає питання фізичної природи тембру, його виникнення як суб'єктивного відчуття, сприйняття та асоціативного потенціалу; другим, зосередженим на властивостях тембру як стиле-, жанро-, формотворчого чинника. Поєднуючим фактором стає усвідомлення тембру як інтонаційного феномену.

Огляд джерел, а також розвідки автора дисертації з питань музичної фактури показали наявність двох основних напрямів дослідження цього питання: по перше, *внутрішньої будови фактури* як інтонаційного та музично-мовленнєвого явища; по друге, *«зовнішніх» факторів* – її кореляції з усіма іншими змістовними параметрами музичного твору, а саме формотворчими (з точки зору структурних, функціональних, драматургічних виявів), жанрово-семантичними (створення певного характеру звучання), стильовими (вплив на створення художньої цілісності твору) тощо.

Окрему увагу зосереджено на трактуванні фактури як тривимірної системи, що становить перспективну сферу сучасних досліджень. У запропонованому дисертаційному дослідженні обґрунтовано існуюче поняття «глибини» фактури, яке визначено як один з її вимірів, темброво-просторова координата, що містить невідокремлювану складову – тембровий компонент. У зв'язку з цим, аргументовано, що глибинну складову фактури реалізує саме тембр, який, у такий спосіб, становить із фактурою єдиний музично-виразовий комплекс у процесі музичного розвитку.

Наданий аспект вивчення теорії художньої інтерпретації виводить на перший план проблему музичного мислення, мовлення та мови; втілення глибинного (темброво-акустичного) виміру фактури у системі музичної нотації, наявності музично-чуттєвісного виміру в процесі художньої

інтерпретації. Запропоновано визначення понять, що обґрунтовують наукові положення дисертації.

Другий розділ присвячено системному дослідженню теоретичних, методологічних, а також художніх вимірів композиторської інтерпретації, складових як самого творчого процесу, так і індивідуальності митця, що передбачає також розгляд теорії моделювання в дискурсі творчості композитора та інтерпретації.

З приводу цього, увагу акцентовано на сфері композиторської творчості як такої, її напрямках, шляхах наукового усвідомлення, відповідній термінології, закономірно пов'язаної з основною проблематикою дисертації. Надано загальне визначення понять «композиторський задум», «еволюція / вибудова композиторського задуму», «творче завдання композитора» та інших, охарактеризовано їхнє значення в музично-комунікативній системі, а відтак – інтерпретаційну складову.

Інтерпретаційний аспект творчості композитора традиційно розглядається, здебільшого, у межах вивчення так званих «жанрів вторинної творчості». Натомість, у низці наукових джерел прямо чи опосередковано вказано на наявність інтерпретаційних чинників, власне, в авторській композиторській творчості. Це системно аргументовано у запропонованій дисертації, з'ясовано складові, внутрішні та зовнішні чинники інтерпретаційного композиторського процесу, виявлено сценарії-моделі в системі «композитор – замовник»; у підсумку надано визначення понять «композиторська творчість» та «композиторська інтерпретація».

Підкреслено дуальну природу творчого моделювання в інтерпретаційному дискурсі – як процесу вибудови твору та як його інтонаційного результату; розглянуто етапи роботи автора над твором, моделювання різних музично-семантичних рівнів, спрямованих на досягнення драматургічної цілісності. З приводу проблематики інтерпретаційного потенціалу тембру та фактури в композиторській творчості, моделювання, значною мірою, знаходить свій вияв також у мистецтві інструментування.

У *Третьому розділі* здійснено розгляд тембро-фактури, її виразових можливостей в оркестровій музиці у композиторському та виконавському аспектах; задля цього залучено проблематику формування мистецтва інструментування, його прийомів і принципів станом на першу половину ХХ століття (відповідно до обраного в дисертації історичного періоду); оркестрової творчості як музично-комунікативної концепції, інструментування як техніки вибудови темброво-фактурного комплексу,

драматургії, синтаксису, тектоніки, модальності. Запропоновано поняття «модус інструментування», наведено його типологію.

Оркестр у комунікативній системі «композитор – виконавець – слухач» набуває ролі концепції, що має певні умови написання, виконання та сприйняття музики і є стиле- та жанротворчим чинником, що, в свою чергу, зумовлює виникнення оркестрового напряму композиторської творчості. Розглянуто процеси історичного розвитку оркестрової тембро-фактури, її специфічних акустичних, музично-виразових, інтерпретаційних якостей, принципи оркестрового втілення яких стає визначальним маркером оркестру-концепції.

Встановлено, що поступовий розвиток техніки інструментування виводить темброво-колеристичний аспект та формотворчі властивості тембро-фактури на перший план до початку ХХ століття. Це передбачає використання існуючих та винаходження нових авторських методів, прийомів та принципів інструментування і, відповідно, вибудови та опрацювання темброво-фактурного комплексу; за цих обставин, глибина фактури набуває великого значення як засіб композиторської інтерпретації.

У дисертації уведено нові поняття, уточнено низку існуючих визначень, що спрямовано, з одного боку, на висвітлення формотворчих аспектів темброво-фактурного комплексу, а з іншого – творчих намірів композитора щодо його вибудови. Модус інструментування як парадигма композиторського підходу до загального темброво-фактурного плану у творі є драматургічним, синтаксичним, тектонічним чинником, який утворює певну темброво-фактурну модальність. З цих міркувань, визначено, що інструментування є як засобом, так і виявом композиторської інтерпретації, віддзеркаленням інтерпретаційного потенціалу тембру та фактури.

У *Четвертому розділі* містяться аналітичні нариси окремих творів провідних майстрів оркестрового колориту – М. Равеля, А. Шенберга, І. Стравінського. Увагу приділено функціонуванню темброво-фактурного комплексу як художнього, образно-семантичного, драматургічного, формотворчого чинника, акцент зроблено на прийомах інструментування, використаних для втілення складових цього комплексу, його інтерпретаційних якостей.

«Іспанська рапсодія» М. Равеля розглянута як приклад існування темброво-фактурного комплексу у двох варіантах – оркестровому та фортепіанному; увагу зосереджено, передусім, на оркестровій темброво-фактурній моделі твору, що виявляє аспекти динамізації та увиразнення драматургічних і синтаксичних чинників. Визначено основні принципи

інструментування, уживані композитором при написанні твору, розглянуто аспекти їхнього взаємозв'язку із програмністю, жанрово-стильовим виміром твору, драматургією.

Розглянуто риси інструментування А. Шенберга, за яких композитором вибудовано темброво-фактурний комплекс «П'яти п'єс для оркестру». У цьому творі знаходить своє віддзеркалення пізніше висловлена композитором ідея *Klangfarbenmelodie* (тембрової мелодії), висловлено припущення про вплив позамузичних стимулів до написання твору, зокрема, образів з живопису. Композитор приділяє велику увагу інтерпретаційним можливостям тембру та фактури, що виражено у численних авторських ремарках, штрихових позначках. Визначено найсуттєвіші засоби інструментування, серед яких і власні винаходи композитора; особливості будови темброво-фактурного комплексу (передусім, колоритоцентричний модус інструментування) свідчать про визначальне музично-змістовне значення тембрової колористики у творі А. Шенберга.

Концерт для скрипки з оркестром І. Стравінського є прикладом вибудови авторської інноваційної моделі темброво-акустичної взаємодії соліста та оркестру. Жанр концерту із властивими йому рисами отримує оновлене темброво-фактурне наповнення, за якого трактування ролей соліста, оркестру та їхньої взаємодії є переосмисленими в умовах жанрово-стильового синтезу, властивого творчості І. Стравінського (це знаходить відображення у спеціальних термінах, уведених науковцями для дослідження творчого доробку композитора). Інтерпретаційні можливості тембру та фактури в цій новій системі взаємодій реалізуються композитором із використанням численних прийомів інструментування, як усталених в практиці, так і авторських; змішаний модус інструментування зумовлює змістовно-драматургічну єдність темброво-фактурних комплексів соліста та оркестру.

У *Висновках* роботи підсумовано основні здобутки проведеного дослідження, зокрема, аспекти функціонування інтерпретаційного потенціалу тембру та фактури в оркестрових творах композиторів ХХ століття. Знаходять підтвердження основні позиції наукової новизни дисертації, що полягають в наступному: вперше розглянуто питання інтерпретаційного потенціалу тембру та фактури в оркестрових творах композиторів першої половини ХХ століття; уведено, уточнено та обґрунтовано поняття «темброво-фактурний модус», «модус інструментування», «інтерпретаційний потенціал тембру та фактури» та інші; у відповідності до обраної теми (підкреслюючи єдність тембру та фактури як факторів звуковиразовості)

уточнено та модифіковано ряд існуючих в музикознавстві термінів; охарактеризовано процес композиторської інтерпретації під час написання оригінального твору, висвітлено чинники цього явища в композиторській творчості.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації досягнута завдяки коректному застосуванню сучасних методів дослідження, а також співставленням одержаних результатів із широким колом наукових джерел. Концепція дисертації зумовила міждисциплінарний синтез як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження: *історичний*, покликаний для вивчення етапів становлення оркестру та мистецтва інструментування з метою усвідомлення тенденцій розвитку композиторського оркестрового мислення у першій половині ХХ століття; *історіографічний* – необхідний для оцінки сучасного рівня вивченості обраної дисертаційної проблематики, систематизації існуючих досліджень, залучення як історичних – документальних, епістолярних, так і сучасних наукових джерел; *спостереження та дослідницько-пошуковий метод* – задіяні для обґрунтування сфер музичного сприйняття, мислення, чуттєвості, процесу написання музичного твору, що у комплексі з іншими методами відображає практичний досвід композиторської та виконавської діяльності автора цієї дисертації; *термінологічного, етимологічного аналізу* – використані при встановленні змісту та значення окремих термінів і понять; *системно-структурний* – необхідний для побудови наукової концепції дисертації, її основних наукових положень, послідовно викладених в її розділах, а також для визначення, постановлення та аргументації мети, завдань, наукової новизни, практичних результатів дослідження; *безпосередньо застосований* під час розгляду музичних зразків; *моделювання* – використаний під час створення наукових моделей теоретичних систем і теорій, залучених до методологічної бази дисертації; *інтерпретаційний* – застосований при вивченні інтерпретаційних процесів за художніми моделями у композиторській творчості, а також інтерпретаційного потенціалу тембру та фактури на прикладі обраних оркестрових зразків; *компаративний* – залучений для порівняльної характеристики положень джерельної бази дисертації, історичних етапів становлення оркестру і техніки інструментування, а також темброво-фактурних елементів в обраних творах; *жанрово-стильовий* – призначений для вивчення жанрово-стильових чинників темброво-фактурного комплексу, ролі інструментування в оркестровому стилі- та жанротворенні; *узагальнення*, за якого підсумовано теоретичні та практичні результати

дослідження, а також визначено перспективи подальших наукових розвідок; *інтонаційний метод аналізу* – покликаний для вивчення художньо-семантичних, змістовно-формотворчих якостей темброво-фактурного комплексу в системі інтонаційних зв'язків.

Здобувач показав високий **рівень теоретичної підготовки**. **Теоретична база** дисертації склалася на ґрунті систематизації музикознавчих праць та інших наукових джерел; були розглянуті джерела за такими напрямками:

– *аспекти композиторської творчості, художньої інтерпретації, музичного мовлення, мислення, семіотики, теорія моделювання*: Б. Асаф'єв, К. Біла, М. Бонфельд, М. Борисенко, Р. Варнава, Є. Гуренко, А. Давітадзе, І. Драч, О. Жарков, К. Зенкін, І. Коновалова, Д. Малий, В. Медушевські, В. Москаленко, А. Муха, Є. Назайкінський, Ю. Ніколаєвська, Г. Орлов, І. Палій, М. Плющенко, І. Полусмяк, Я. Сердюк, В. Сильвестров, М. Тиц, А. Хуторська, В. Цуккерман, А. Чубак, Л. Шаповалова, А. Шнітке, S. Baker, J. Boss, P. Burkholder, A. Chernoiivanenko, Z. Domokos, D. Elliot, D. Elliot – M. Silverman, M. Elste, G. Hindrichs, P. Holmes, O. Ivanchenko, G. Jena, E. Lloyd, R. Moseley, T. Normann, H. Powers – F. Wiering, M. Reichling, J. Rink, E. Roesner, M. Saffe – J. Saffe, S. Shchelkanova, A. Schoenberg, M. Silverman, R. Weerts та інші;

– *музичної акустики, теорії музичної інтонації, тембру, фактури*: І. Алдошина – Р. Прітт, Б. Асаф'єв, М. Борисенко, Я. Вахітов, А. Волконський, М. Гарбузов, В. Громченко, І. Денисенко, М. Денисенко, О. Жарков, Г. Ігнатченко, С. Коробецька, Г. Косенко, Т. Кравцов, Л. Кузнєцов, Л. Мазель, Л. Мазель – В. Цуккерман, В. Медушевський, В. Москаленко, В. Мужчиль, Є. Назайкінський, М. Плющенко, С. Пономарьов, Г. Савченко, М. Скребкова-Філатова, Р. Тертерян, М. Тиц, Ю. Тюлін, В. Холопова, В. Цуккерман, І. Цурканенко, А. Черноіваненко, С. Шип, O. Batovska, A. Benade, P. Boulez, M. Campbell, M. Chudy, W. Drabkin, R. Erickson, B. Giordano, P. Holmes, Chr. Hoopen, M. Lavengood, S. McAdams, A. Shnittke, A. Schoenberg, D. Smalley, Z. Wallmark та інші;

– *оркестрових стилів, інструментознавства та інструментування*: Г. Баншиков, Г. Берліоз, М. Борисенко, М. Бородавкін, Л. Бутир, О. Геварт, В. Громченко, Г. Дарваш, В. Дейнега, Г. Дмитрієв, А. Карс, Д. Клебанов, С. Коробецька, А. Модр, В. Мужчиль, В. Пістон, С. Пономарьов, В. Ракочі, М. Римський-Корсаков, Г. Савченко, Ю. Фортунатов, В. Цуккерман, А. Черноіваненко, М. Чулакі, А. Шерінг, А. Шнітке, S. Adler, O. Batovska, A. Belkin, P. Boulez, F. Busoni, R. Craft,

S. Forsyth, E. Galkin, T. Goss, J. Hauer, Ch. Koechlin, J. Langford, P. Mathews, A. Ostling, V. Rakochi, K. Rubinoff, C. Sachs, A. Shnittke, A. Schoenberg, W. Southerland, I. Stravinsky – R. Craft, Z. Wallmark, Ch.-M. Widor та інші;

– *теорії форми, жанру, стилю, музичної драматургії*: Б. Асаф'єв, К. Біла, В. Бобровський, М. Борисенко, В. Громченко, А. Давітадзе, М. Друскін, О. Жарков, Г. Ігнатченко, С. Коробецька, О. Котляревська, Т. Кравцов, А. Кудряшов, М. Лобанова, Л. Мазель, Л. Мазель – В. Цуккерман, В. Медушевський, Є. Назайкінський, Ю. Ніколаєвська, Г. Орлов, Н. Очеретовська, І. Полусмяк, С. Савенко, С. Скребков, М. Скребкова-Філатова, Р. Тертерян, Ю. Тюлін, В. Холопова, В. Цуккерман, А. Черноіваненко, А. Чубак, Л. Шаповалова, А. Шенберг, Г. Шенкер, С. Шип, J. Boss, Ch. Burkhart, A. Chernoiivanenko, R. Craft, C. Dahlhaus, R. Erickson, E. Haimo, G. Hindrichs, P. Holmes, O. Ivanchenko, G. Jena, J. Langford, S. McAdams, J. Rink, S. Shchelkanova, E. White та інші;

– *філософських питань*: Р. Гвардіні, Г. Гегель, Г. Гумбрехт, Е. Гуссерль, І. Кант, «Філософський словник» під редакцією І. Фролова, «Філософський енциклопедичний словник» НАН України, Й. Гейзінга, К. Юнг, R. Caiollis, видання «*Century Dictionary*», J. Hamer, E. Lloyd, S. Neale, електронний етимологічний словник «*Online Etymology*», C. Woodward та інші.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Результати проведеного дослідження можуть бути використані у подальших розвідках проблематики, суміжної із положеннями дисертації. Матеріали праці видаються корисними у навчальних курсах «Музична інтерпретація», «Музична психологія», «Аналіз музичних творів», «Сольфеджіо», «Теорія інструментування», «Інструментознавство», «Історія оркестрових стилів», «Читання партитур» та інших; у спеціальних класах із композиції та інструментування для бакалаврів, магістрів, аспірантів вищих музичних навчальних закладів України та інших країн світу; в якості джерела при розв'язанні практичних проблем музичної композиції та виконавства в аспекті художньої інтерпретації та музичної комунікації.

Апробація матеріалів дисертації

Обговорення положень дисертаційного дослідження обговорювалося на засіданнях кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. Ряд положень дисертації був представлений в доповідях на міжнародних та всеукраїнській конференціях: Міжнародний науковий форум «Музикознавчий Універсум молодих» (м. Львів, Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка, 27–02.03.2018); Міжнародна науково-теоретична конференція

до 100-річчя від дня народження Н. О. Горюхіної «Теорія музики як процес: історія, проблеми, інновації» (м. Київ, Національна музична академія України імені І. П. Чайковського, 19–21.10.2018); Міжнародна науково-практична конференція «На зламі епох: митець як рушій культурних пластів» (м. Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 04–05.10.2019); Міжнародна науково-практична конференція «Бетховен та XXI сторіччя: європейський простір мистецької освіти» (м. Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 22–23.10.2020); XX науково-практична конференція Українського товариства аналізу музики «Інтерпретаційний потенціал музичного твору» (м. Київ – Національна музична академія України імені І. П. Чайковського; м. Львів, Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка; м. Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського; 30.10.2020–02.11.2020); Міжнародна науково-практична конференція «Музична комунікація в питаннях та відповідях» (м. Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 15–18.01.2021); Міжнародна науково-практична конференція «Мистецтво та шляхи його осмислення у дослідженнях молодих науковців» (м. Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 01–03.04.2021); II Міжнародна науково-практична конференції «Мистецтво та наука в сучасному глобалізованому просторі» (м. Харків, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 17–18.05.2021).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок здобувача в публікації

Основні положення дисертації викладено у шести одноосібних статтях, з яких 3 – у спеціалізованих виданнях, рекомендованих і затверджених МОН України; 1 стаття у фаховому періодичному зарубіжному виданні «European Journal of Arts: Scientific journal» (Відень, Австрія); 2 статті – в інших наукових періодичних виданнях.

Статті у фахових виданнях України:

1. Каширцев Р. Інструментування як чинник художньої інтерпретації у композиторській творчості. *Наукові збірки ЛНМА ім. М. В. Лисенка. Музикознавчий універсум : збірник статей*. Львів, 2018. Вип. 42-43. С. 169–184. URL: <https://muzuniversum.com/index.php/journal/article/download/20/16>

2. Каширцев Р. Скрипковий Концерт Ігоря Стравінського: інноваційна модель темброво-акустичної взаємодії соліста та оркестру.

Часопис НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ, 2020. Вип. 46. С. 56–77. DOI: [https://doi.org/10.31318/2414-052x.1\(46\).2020.198515](https://doi.org/10.31318/2414-052x.1(46).2020.198515)

3. Каширцев Р. Композиторська інтерпретація: діалектика внутрішніх та зовнішніх чинників. *Аспекти теоретичного музикознавства*. Харків, 2020. Вип. 21. С. 193–217. URL: http://num.kharkiv.ua/aspekty/vypusk21/21_aspekt_13_kashirtsev.pdf

Праці у наукових зарубіжних виданнях:

4. Kashyrtsev, R. Timbrally-textural functionality as factor of the “depth” of musical texture. *European Journal of Arts: Scientific journal, No. 3, 2021*. Vienna, 2021. No. 3. P. 57–63. (in English). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/timbrally-textural-functionality-as-factor-of-the-depth-of-musical-texture>

Інші публікації:

5. Каширцев Р. «Гра» як частина процесу композиторської інтерпретації. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. Харків, 2021. Вип. 59. С. 131–144. URL: http://num.kharkiv.ua/intermusic/vypusk59/problem_59_9_kashirtsev.pdf

6. Kashyrtsev, R. The Process of Musical Interpretation and the Play-Element in Music. *International Journal of Scientific Research and Management*. Mandsaur, 2021. Vol. 9, No. 6. P. 1–5. (in English). URL: <https://ijsrm.in/index.php/ijsrm/article/view/3210/2312>.

Характеристика особистості здобувача

Каширцев Руслан Геннадійович отримав дві повних вищі освіти у Харківському національному університеті мистецтв імені І. П. Котляревського: у 2014 році за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво», здобув кваліфікацію «артист оркестру, артист ансамблю, науковець-дослідник, викладач вищого навчального закладу (кларнет); у 2016 році за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво», здобув кваліфікацію «композитор, науковець-дослідник, викладач вищого навчального закладу». Навчався в аспірантурі Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського з 01.09.2017 по 31.08.2021 на кафедрі теорії музики, закінчив аспірантуру, виконавши відповідні вимоги в повному обсязі.

Оцінка мови та стилю дисертації

Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням лінгвістичної та спеціальної термінології. Стиль викладених у дисертації матеріалів дослідження – науковий.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності

Під час написання дисертації аспірант дотримувався принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

У якості підсумку попередньої експертизи дисертації Каширцева Руслана Геннадійовича на тему «Інтерпретаційний потенціал тембру та фактури в оркестрових творах композиторів першої половини ХХ століття», на кафедрі теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського було проведено фаховий семінар, який підтвердив висновки експертизи щодо надійності та повноти основних результатів дослідження.

УХВАЛЕНО:

1. Дисертація Каширцева Руслана Геннадійовича «Інтерпретаційний потенціал тембру та фактури в оркестрових творах композиторів першої половини ХХ століття», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво, є ґрунтовним, інноваційним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

У дисертаційному дослідженні представлено системний підхід до виявлення різноманітних аспектів художньо-інтерпретаційного потенціалу тембру та фактури в діалектиці їхньої взаємодії на прикладі оркестрової творчості композиторів першої половини ХХ століття.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті; поставлені здобувачем завдання повністю розв'язано, основні положення дисертації мають наукову новизну. Обсяг та структура дисертації відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на ступінь доктора філософії. Зміст, сутність методичного контенту дисертації повністю відповідає спеціальності 025 – Музичне мистецтво. Результати дисертації пройшли апробацію на 8 науково-практичних конференціях, основні положення відображено у 6 наукових публікаціях.

2. Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Каширцева Руслана Геннадійовича «Інтерпретаційний потенціал тембру та фактури в оркестрових творах композиторів першої половини ХХ століття» має теоретичну, практичну значущість, наукову новизну, зокрема, й

методичного характеру; її результати можуть бути запроваджені до науково-теоретичної, композиторської, виконавської практичної сфер музичного мистецтва в Україні. Дисертація, подана на здобуття наукового ступні доктора філософії, відповідає вимогам пункту 10 Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 979 від 21.10.2020 р.) та може бути представлена у спеціалізованій вченій раді для присудження наукового ступня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво, галузь знань 02 – Культура і мистецтво.

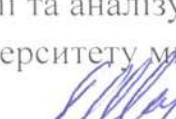
3. Рекомендувати дисертацію Каширцева Руслана Геннадійовича «Інтерпретаційний потенціал тембру та фактури в оркестрових творах композиторів першої половини ХХ століття» до захисту на здобуття ступня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Результати дисертаційного дослідження обговорено і схвалено на фаховому семінарі кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

Головуюча на засіданні фахового семінару:

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри хорового диригування
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського БАТОВСЬКА О.М.

Рецензенти:

доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри інтерпретології та аналізу музики
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського ШАПОВАЛОВА Л.В.

кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри композиції та інструментування
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського САВЧЕНКО Г.С.

